

MARIA JOSEPA ARNALL I JUAN (1948 - 2002), INVESTIGADORA, PROFESSORA, AMIGA...

Pere BALANÀ i ABADIA

La mort no ha estudiat estadística. Si fos així, la nostra estimada Maria Josepa (Vila-sacra, 5/11/1948), professora titular de la Universitat de Barcelona, tindria encara més de vint-i-cinc anys per endavant. Però, per desgràcia, una llarga malaltia ens la va arrabassar el passat 31 de maig del 2002. I no parlem d'una autora de *best-sellers*, ni de les que tindrien cabuda a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, sinó d'una dona que, a les seves qualitats personals (la dolça parla empordanesa, entre altres), unia tot un seguici de mèrits intel·lectuals, a més de la seva vinculació constant a la Societat d'Onomàstica, de la qual era vocal des de l'any 1998. Tots els membres de l'entitat volem expressar ara i aquí el nostre condol sincer al seu espòs, Joan Marull i Teixidor, i als seus fills, Anna i Joan.

Personalment, pel tracte freqüent i la sintonia que vaig tenir amb les seves inquietuds, voldria ser capaç de transmetre, alhora, la meua gran pena per la seva pèrdua i la meua admiració per la seva tasca incansable.

Mai no va oblidar les seves arrels pregones i hi tornava sovint. Després dels estudis primaris al poble, va acabar els secundaris a l'Institut de Batxillerat Ramon Muntaner, de Figueres, sota el mestratge de l'historiador i amic comú Albert Compte i Freixanet, que aviat li facilità la publicació de nombroses recerques als *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, (AIEE), a partir de l'any 1977. En l'endemig na Maria Josepa s'havia llicenciat (juny del 1971) en Filologia Clàssica a la Universitat de Barcelona amb una tesina titulada *Problemática de los adjetivos prolepticos en las obras de Virgilio y de Ovidio*, que dirigí el professor Joan Bastardas.

Les portes de l'ensenyament se li van obrir de cop. Mentre exercia la docència secundària a l'escola de les Concepcionistes, al passeig de la Bonanova —on, sempre amb presses, ens saludàvem breument quan jo sortia de La Salle Bonanova, just al davant— la doctora Josefina Mateu li va oferir la plaça de professora col·laboradora de classes pràctiques de paleografia, càrrec que desenvolupà durant el curs 1971-1972 a l'espai aleshores quasi sagrat de la Biblioteca de la Facultat de Lletres, al racó del primer pis del claustre. Coses de la vida: vaig gaudir ensems de la seva sapiència i paciència. Matriculat a la seva matèria, em transmeté la seva passió per la història del llibre i pel repte que suposa desxifrar qualsevol escriptura derivada de la llatina. Venint d'una formació paleogràfica aràbiga, força simplificada, allò era tot un món nou que calia seguir pas a pas. Anys després encara alguns amics que cursaven l'assignatura em demanaven els apunts i exercicis ben relligats que havia anat aplegant sota la tutela de la professora i amiga. Recordo que les seves làmines, fotocopiades, havien de ser de molt bona qualitat. En cas contrari, ella mateixa tornava a preparar-les perquè la interpretació de les abreviatures i els signes ens fos més assequible. Van ser dos cursos extraordinaris, perquè el 1972-1973, na Maria Josepa fou nomenada professora ajudant de classes pràctiques. Val a dir que l'any anterior el sou mensual d'un professor ajudant arribava a l'astronòmica xifra de 1.815 pessetes; això sí, netes!

Decidida per l'ensenyament universitari, en acabar aquest segon curs va casar-se, el 19 d'agost del 1973, i es dedicà plenament a la família —aviat foren quatre— i al magisteri.

Tanmateix, la Universitat li exigia com una mena de revàlida titulada "doctorat" si volia assolir una plaça definitiva. El preparà brillantment, però llavors la seva orientació investigadora ja havia fet un gir copernicà i el presentà a la Facultat d'Història. Amb un minuciós estudi dedicat a *Los manuscritos, incunables y demás impresos de la Biblioteca del Convento de San José de Barcelona* aconseguí el grau màxim el dia 6 de juny del 1975. Va obtenir el nomenament de professora adjunta interina (1976) i, per oposició, el desembre del 1978 va passar a la categoria de professora adjunta numerària. A partir del curs 1983-1984 esdevingué professora titular. Al darrere, com veurem, duia un munt de recerques publicades, que van multiplicar-se en el futur. També, com és lògic, participà, abans i després, en diversos congressos, aquí i a l'estranger, de la seva especialitat, en tribunals de selecció de professorat, d'arxiviers i de documentalistes, en la direcció de tesines de llicenciatura, en tribunals avaluadors de tesis de doctorat i, a la fi, impartí diferents cursos de doctorat i màsters de les seves especialitats: paleografia, diplomàtica, epigrafia, numismàtica i arxivística.

La seva afecció per l'onomàstica li va venir d'una manera natural a partir de la consideració dels documents que li passaven davant els ulls. Quina riquesa hi havia, antroponímica i toponímica, en els papers antics i lligalls que veien la llum per primera vegada quan na Maria Josepa els encetava! Per això, a part dels seus treballs de més transcendència,¹ aquí només destacarem les "escapades" valuoses que va fer en els temes que els seus consocis tractem habitualment. I potser la manera més apropiada sigui la cronològica:

- "Notas y documentos para la historia de Vila-sacra. Primera parte", *AIEE* 12 (1977), pàgs. 266-318.

- "Notas y documentos para la historia de Vila-sacra. Segunda parte", *AIEE*, 13 (1978), pàgs. 104-137.

- "Toponímia medieval de l'Alt Empordà (municipis i agregats)", *AIEE*, 15 (1982), pàgs. 43-123.

- "Un segle de vida a Vila-sacra segons el Llibre de testaments de l'Arxiu Parroquial (1764-1846)", *AIEE*, 16 (1983), pàgs. 137-186.

- "Onomàstica empordanesa (segles XIV-XVII) en un capbreu de Sant Pere de Rodes. I.: Antroponímia", *BISO*, núm. < XVIII (desembre 1984), pàgs. 25-33.

- "Onomàstica empordanesa (segles XVI-XVII) en un capbreu de Sant Pere de Rodes. II.: Toponímia", *BISO*, núm. XIX (març 1985), pàgs. 9-12.

- "Un manual de Sant Pere de Rodes del segle XVIIè. (Estudi onomàstic i notarial)", *AIEE*, 18 (1985), pàgs. 70-96.

- "Toponímia Hispànica en el Diccionari Geogràfic de Francesc Tarafa (Ms. 575 de la Biblioteca Provincial i Universitària de Barcelona)", *BISO*, núm. XXII (desembre 1985), pàgs. 31-52.

- "La vila i el terme de Vila-Sacra en el segle XV. Estudi d'un capbreu del monestir de Sant Pere de Rodes", *AIEE*, 19 (1986), pàgs. 203-285.

- "Onomàstica de la Vall del Bac de l'any 1267", *BISO*, núm. XXX (desembre 1987), pàgs. 6-9.

- "Pobles mil·lenaris de l'Alt Empordà", *El Pedris* (Figueres), abril 1988, pàgs. 17-19.

- "Onomàstica empordanesa del segle XI. Documentació del monestir de Santa Maria de Vilabertran", dins *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey. Volum I*, Abadía de Montserrat (Biblioteca Abat Oliba, 59), 1988, pàgs. 65-105.

- "Onomástica occitana documentada a la Cerdanya (i onomástica cerdana)", *BISO*, núm. xxxv (març 1989), pàgs. 41-45.

Remarquem també que la primerenca vinculació a l'onomàstica de na Maria Josepa la va dur a pronunciar dues conferències introductòries i divulgatives amb una incidència especial, atès que anaven dirigides als alumnes que intentaven accedir a la Universitat mitjançant la prova dita "de selectivitat" (és a dir les famoses PAAU). La primera fou "Nociones de antroponimia catalana" (26 de juny del 1981); l'altra, "Nociones de toponimia catalana" (25 de juny del 1982). En el mateix sentit afegim-hi un considerable nombre de ressenyes que lliurà principalment a *Índice Histórico Español* i a *Arxiu de Textos Catalans Antics*, ambdues publicacions de Barcelona.

Per tota aquesta llarga dedicació a l'objecte i a la gestió dels nostres estudis i col·loquis, que si no va tenir més contingut i continuïtat fou a causa del seu abocament lògic a l'ensenyament universitari (no demanà la baixa fins la Setmana Santa del 2002); també, com ja he dit, per la seva personalitat atenta i correcta amb tothom i per la seva gran capacitat de treball en àmbits ben diversos, tan sols em resta dir: Maria Josepa, t'enyorarem!

Barcelona, 7 de novembre del 2002

¹ Les obres bàsiques de la nostra amiga, algunes de les quals li van significar anys de recerca, són els seus llibres acurats: *Santa Teresa en los manuscritos de la Biblioteca Provincial y Universitaria de Barcelona*, Burgos, Editorial Monte Carmelo, 1983, 109 pàgs.; *El Carmelo Teresiano en Cataluña: 1586-1986*, Burgos, Editorial Monte Carmelo, 1986, 369 pàgs. (en col·laboració amb Gabriel Beltrán); *Bibliografía de Paleografía, Lingüística y Diplomática Hispanoamericanas*, Barcelona, Publicacions de la Universitat, 1993, IV + 235 pàgs.; *L'escriptura a les terres gironines (segles v-xviii)*, Girona, Excm. Diputació Provincial, 1993, 2 vols., 823 pàgs. + 346 làms. (en col·laboració amb Josep M. Pons Guri); *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Estudi i edició a cura de M. Josepa Arnall i Juan, Girona-Barcelona, Fundació Noguera (Col·lecció Diplomataris, 22-23; Col·lecció Documents de l'Arxiu Municipal, 4), 1.021 pàgs. amb 12 il·lustracions i 1 gràfic; i la seva obra culminant de síntesi, *El llibre manuscrit*, Universitat de Barcelona-Eumo Editorial (Diccionari d'especialitat A-Z, 4), 2002, 337 pàgs. El lector comprendrà que, sense l'ajut amical i generós de Joan Marull, la redacció d'aquest breu recordatori mai no hauria estat possible.